

ALGEMEEN DEMOCRATISCH VERBOND.

Bestuur: Mr. J.H. Schultz van Haegen, Aerdenhout, Voorzitter.
A. van Gent, Waalwijk, Vice Voorzitter.
J. de Wilde, Daguerrestraat 100, Den Haag, Secretaris.
H. Boonzaaijer, Amsterdam, Penningmeester.
A. Schwier-Rutters, Amsterdam.
[REDACTED]
M.C.C. Giltay, Honselersdijk.
G.H.H. Wijchgel, Arnhem.

BEGINSEL PROGRAM

A. DOEL

Het A.D.V. stelt zich ten doel de handhaving van de Democratische beginselen in staat en maatschappij.

Daarvoor acht het Verbond noodig het brengen in één politieke organisatie van alle Democratisch gezinde Nederlanders van verschillende godsdienstige richting en het verbreken van de tegenwoordige onjuiste politieke scheidslijn voor zoover deze nog wordt beheerscht door de z.g.n. antithese.

Het Democratisch beginsel van dezen tijd, hetwelk te omschrijven is als het beginsel der gelijkgerechtigdheid, vordert volgens het A.D.V. de verwezenlijking der volgende wenschen:

- I. Publiek en privaatrechterlijke, maatschappelijke en economische gelijkstelling van vrouw en man.
- II. Democratiseering van den Volkenbond; versterking van zijn invloed en gezag.
- III. Nationale ontwapening. Het militaire apparaat moet worden vervangen door een politiemacht, welke nationaal staat onder het gezag der overheid en internationaal onder dat van den Volkenbond.
- IV. ~~Volledige toepassing van het vrijhandelstelsel en bevordering van de Internationale aansluiting.~~ *Bevordering van de Internationale aansluiting en volledige toepassing van het vrijhandelstelsel*
- V. Ten aanzien der overzeesche gewesten, wil het Algemeen Democratisch Verbond een politiek, welke niet in strijd is met de belangen der inheemsche bevolking.
Aanvaarding als eenig richtsnoer voor de staatkunde ten aanzien van Ned.-Indië, Suriname en Curaçao, het belang dier Staatsdeelen zelf.
Erkenning overeenkomstig de bedoeling der Grondwet van Ned.-Indië, Suriname en Curaçao als zelfstandige deelen van den Staat.
- VI. Volledige uitvoering van het in de wetgeving neergelegde beginsel van volkomen vrijheid van het belijden zijner godsdienstige meeningen.
- VII. Volledige scheiding tusschen Staat en Kerk.
- VIII. Ernstige bezuiniging in de Staatshuishouding op die uitgaven, welke niet strekken tot de cultureele en economische verheffing van land en volk.
Het A.D.V. wil speciaal bezuinigen op de hoge salarissen en pensioenen, en verzet zich met kracht tegen cumulatie daarvan, terwijl het afdoende wil voorzien in de nood der mobilisatie-slachtoffers en van de gepasporteerde oud-indische militairen en marine personeel.
- IX. Belastingheffing naar draagkracht. Het A.D.V. wil de goederen in de doode hand belasten, maar wenscht afschaffing van de personeele belasting op het winkel-, café-, restaurant- en hotelbedrijf.
- X. Exploitatie van gemeenschapswege van daarvoor in het belang der gemeenschap in aanmerking komende bedrijven.
Het A.D.V. eischt staatstoezicht op het bank-, crediet- en assurantiewezen.
- XI. Wettelijke regeling der ~~Rijks~~ *Rijks* positie van alle ambtenaren en andere werknemers in dienst der overheid.
- XII. Regeling van de medezeggenschap der arbeiders (zoowel intellectueel als handen arbeiders) in bedrijven, zooveel noodig door wettelijke maatregelen.
- XIII. Handhaving van het beginsel der arbeidswet 1919.

- XIV. Behartiging der belangen van den landbouw en der visscherij, volgens het beginsel der gelijkgerechtigdheid, zóó, dat deze een aan handel en nijverheid gelijkwaardige plaats innemen in de zorgen van regeering en volksvertegenwoordiging.
- XV. Recht op gelijk staatspensioen zonder premie-betaling aan alle Nederlandsche mannen en vrouwen beneden een bij de wet te bepalen inkomensgrens en boven een bij de wet te bepalen leeftijd.
- XVI. Voortzetting van den opbouw van de sociale voorzorg, met dien verstande, dat deze geschiedt niet alleen in het belang der loonarbeiders, maar ook in dat van andere daarvoor in aanmerking komende volksdeelen en dat daarbij vermenging van sociale voorzorg en armenzorg strikt worden vermeden.
- XVII. Verbetering van volksonderwijs en volksopvoeding.
- XVIII. Betere aanpassing van rechtswezen en strafstelsel aan de tegenwoordige toestanden en moderne denkwijzen.

B. WERKPROGRAM

- I. Par.1 van het Beginselprogram.
  - a. Opheffing van alle wettelijke bepalingen, welke in den weg staan aan de benoembaarheid der vrouw tot openbare bedieningen.
  - b. Verbetering onzer huwelijkswetgeving.
  - c. Geen wettelijke beperking der arbeidsvrijheid van de vrouw, waar deze niet in dezelfde omstandigheden wordt vastgesteld voor den man.
  - d. Geen beperking van de arbeidsvrijheid der vrouw bij de uitvoering van wettelijke bepalingen en de uitoefening van het Bestuur.
  - e. Gelijk loon voor gelijken arbeid.
  - f. Gelijke aanspraak voor beide sexen op pensioen.
- II. Par.2 van het Beginselprogram.
  - a. Nederland dringe met kracht aan op toetreding en toelating van alle volken tot den Volkenbond.
  - b. Nederland dringe met kracht aan op internationale ontwapening.
  - c. Het Nederlandsche contingent van een eventueele internationale politiemacht worde gevormd uit vrijwilligen.
  - d. Nederland dringe met kracht aan op uitbreiding en vastlegging van het volkenrecht en op volledige erkenning van het arbitragebeginsel en de internationale rechtspraak.
  - e. Nederland bevordere de invoering van een internationale verkeerstaal en een internationaal gelijk betalingswezen.
  - f. Nederland bevordere de algemeene erkenning van de principiële gelijkwaardigheid van alle rassen.
  - g. Nederland bevordere de afschaffing van de geheime diplomatie.
  - h. Nederland dringe met kracht aan op internationalen vrijhandel en afschaffing van alle in- en uitvoerrechten.
  - i. Nederland dringe met kracht aan op algeheel verbod van aanmaak en handel door particulieren van oorlogswapenen en munitie.
- III. Par.3 van het Beginselprogram.
  - a. Organisatie eener politiemacht onder het Departement van Justitie.
  - b. Steunen van elke wettelijke poging tot vermindering van leger en vloot.
  - c. Afschaffing van den dienstplicht.
  - d. Erkenning van gewetensbezwaren van ouders van dienstplichtige minderjarigen.
  - e. Verdere ver-gaande bezuiniging op de militaire Departementen.
- IV. Par.4 van het Beginselprogram, *behoudens omstandigheden van bijzonder aard. Speciaal ten opzichte van land en tinnen- en koperproducten.*
- V. Par.5 van het Beginselprogram.

INDIE .

a. BESTUUR.

1. In Indië worde een zelfbestuur onder leiding van de daar thuis behorende bevolking mogelijk gemaakt en tot stand gebracht, waarbij de regeling en het bestuur harer belangen aan die bevolking wordt gelaten.

2. Op loyale wijze worde uitvoering gegeven aan art.61 van de Grondwet door opdracht van de regeling der inwendige belangen van Indië aan daar te lande gevestigde, uit ingezetenen van Indië gevormde organen, die eene werkelijke vertegenwoordiging dier ingezetenen zijn.

3. Geen beslissingen over aangelegenheden, den Staat betreffende, worden genomen, voordat de Indische vertegenwoordiging daarover is gehoord. Zijn aan die beslissingen geldelijke gevolgen verbonden, dan zal de toestemming der Indische vertegenwoordiging noodig zijn voor eventueele uitgaven.

4. Bij internationale besprekingen over aangelegenheden, waarbij ook Indische belangen betrokken zijn, zal Indië zelfstandig vertegenwoordigd worden.

b. ONDERWIJS.

1. Krachtige uitbreiding van het onderwijs, waarbij op den voorgrond sta aansluiting bij de bestaande Indische cultuur en voldoening aan de onderwijsbehoeften der bevolking.

Vermeden worde het slaafsche navolgen van Westersche systemen.

2. Ruime uitbreiding van personeelsopleiding in Indië, opdat betrekken van werkkrachten van elders uitzondering kan worden.

c. SOCIALE WETGEVING.

1. Vermijding van slaafsche navolging der voor Nederland geldende sociale wetgeving. In verband daarmee behoorlijke uitrusting van het kantoor van arbeid, opdat de noodige gegevens kunnen verzameld worden tot ontwerpen der voor Indië noodige sociale wetgeving.

2. Privaatrechtelijke regeling der arbeidsovereenkomst, waarbij de rechten en verplichtingen van den werknemer en den werkgever worden beschermd en gewaarborgd en misbruik van economisch overwicht wordt voorkomen door dwingend recht. Afschaffing der poenale sanctie.

3. Uitbreiding van de werkzaamheden der arbeidsinspectie tot geheel Indië.

4. Stelselmatig onderzoek naar toe- en afnemings der bevolking, speciaal naar het uitsterven van verschillende volksstammen. Het treffen van maatregelen tegen dit verschijnsel. Bevordering van transmigratie van dicht bevolkte streken naar schaarsbevolkte.

d. FINANCIEN EN BELASTINGPOLITIEK.

1. Van de door Europeesche ondernemingen in Indië te behalen winsten wordt in de eerste en voornaamste plaats belasting geheven ten bate van Indië zelf.

2. Belasting naar draagkracht.

3. Zooveel mogelijk uniformiteit bij het innen van belastingen. Voorkoming van achterstand bij aanslag en belastinginvordering.

4. De noodige geldmiddelen dienen in meerdere mate te worden gevonden uit commercieel beheerde staatsbedrijven, ook uit zoodanige die geen monopolistisch karakter hebben.

e. LANDBOUW EN NIJVERHEID.

1. De exploitatie van de natuurlijke rijkdommen van Indië zooveel doelijk dienstbaar gemaakt aan de belangen van Indië zelf.

2. De regeering zorge door een goed ingerichten dienst van landbouw-, veeteelt- en nijverheidsconsulenten voor behoorlijke vakvoorzichting der bevolking.

Met kracht worde de aanleg van irrigatiewerken bevorderd, eveneens van regelingen van watertoe- en afvoer, waarbij de belangen der bevolkingsaanplantingen moeten voorgaan.

3. Aan de bevolkingscultures van producten voor de buitenlandse markt worden geen belemmeringen in den weg gelegd.

Bij subsidiëring van nijverheidsondernemingen worde in de eerste plaats als doel gesteld bevordering van de bestaande inheemsche nijverheid.

f. JUSTITIE.

Afschaffing van de doodstraf.

SURINAME EN CURAÇAO.

BESTUUR.

1. Grootere zelfstandigheid der Regeering door belangrijke inkringing der inmenging van het opperbestuur en de Nederlandsche vertegenwoordiging in de inwendige aangelegenheden van die staatsdeelen.

2. Belangrijke uitbreiding van het aantal kiezers voor de Koloniale Staten van Suriname en invoering van verkiezingen voor den Kolonialen Raad van Curaçao, opdat die lichamen de geheele bevolking vertegenwoordigen.

3. Betere regeling van den aanvoer van werkkrachten in Suriname.

4. Krachtige uitbreiding van het onderwijs. In de eerste plaats voor Suriname van lager en vak-onderwijs, voor Curaçao van vakonderwijs, voor beide staatsdeelen van middelbaar onderwijs.

5. Verbetering der communicatiemiddelen.

6. Betere recruteering der ambtenaren.

VI. Par.6 van het Beginselprogram.

VII. Par.7 van het Beginselprogram.

VIII.Par.8 van het Beginselprogram.

IX. Par.9 van het Beginselprogram.

a. Beperking van de indirecte belasting op artikelen, de volksvoeding betreffende.

b. Belasting van den grond volgens de werkelijke verkoopwaarde.

c. Geen vrijstelling van belasting op de goederen in de doode hand.

X. Par.10 van het Beginselprogram.

XI. Par.11 van het Beginselprogram.

In de dringende behoefte aan een goede regeling der arbeidswetgeving en der sociale verzorging van het overheidspersoneel kan - en behoort dus - onverwijld te worden voorzien, door bij wet een orgaan in het leven te roepen ter regeling van arbeidsverhoudingen tusschen de als werkgeefster optredende overheid en het in haar dienst zijnde personeel; waardoor aan het overheidspersoneel en semi-overheidspersoneel, door middel van vertegenwoordigers in dat orgaan, aangewezen door de algemeene organisatie, medezeggenschap wordt toegekend over de regeling hunner rechtpositie en arbeidsvoorwaarden.

XII. Par.12 van het Beginselprogram.

XIII.Par.13 van het Beginselprogram.

a. Afwijkingen van het principe van den achturedag, die strijden tegen de moreele en hygiënische belangen van de werknemers of die de strekking hebben het loon te drukken, moeten worden afgewezen.

b. Bespoediging der beëindiging van den overgangstijd tot uitvoering van het principe.

c. Uitbreiding tot andere categorieën werknemers.

XIV. Par.14 van het Beginselprogram.

a. Instelling van een afzonderlijk Ministerie van Landbouw.

b. Uitbreiding van het kleingrondgebruik.

c. Bevordering van landontginning en afwatering door:

1. aanleg en verbetering van land- en waterwegen.

2. oprichting van waterschappen.

3. toepassing der wet op de ruilverkaveling.

4. ruimer toepassing van de wet van 6 Mei 1921 tot onteigening ter bevordering van productie.

d. Verruiming der Landarbeiderswet door:

1. verhooging van het voorschot.

2. uitbreiding tot die categorie van loontrekkers, uit de industrie en den handel, die wegens hun landelijke afkomst hiervoor in aanmerking komen.

e. Bevordering van de stichting van kleine, middelgrote en grootere landbouwbedrijven op ontgonnen en onontgonnen gronden door een wettelijke regeling in den geest der Landarbeiderswet.

f. Oprichting van een credietinstelling voor de financiering der ontginning en volkshuisvesting, bedoeld onder d en e, onder toezicht van den Staat en met garantie van den Staat voor hoofdsom en rente der uit te geven leeningen, te plaatsen onder het Nederlandsche volk.

g. Wettelijke regeling van het pachtcontract, den pachter recht gevend op vergoeding voor blijvende verbeteringen bij expiratie der pacht, en den verpachter op schadevergoeding wegens verwaarloozing. Bindend verklaring van art. 1628 B.W. Bevordering van tusschenkomst door neutrale pachtcommissies.

h. Uitbreiding van het post-, telefoon-, telegraaf-radioverkeer en in het algemeen van alle verkeersmiddelen die de welvaart bevorderen.

~~i. Voortzetting der werken tot droogmaking der Zuiderzee. Uitgifte der gronden in erfpacht.~~

~~j.~~ k. Uitbreiding van den buitenlandschen voorlichtingsdienst:

1. voor den afzet van producten en den aankoop van grondstoffen. Bevordering der stichting van z.g. "Holland" huizen, gelijk te Brussel, voor een doeltreffende reclame van producten uit landbouw, nijverheid, etc.

2. voor de bevordering van emigratie van landbouwers en landarbeiders.

~~k.~~ l. Krachtige steun door den Staat van het bona fide particulier initiatief ter bevordering van de welvaart ten plattenlande, meer in het bijzonder wat betreft de volkshuisvesting en het onderwijs in den meest uitgebreiden zin.

~~k.~~ m. Wettelijke regeling van den landarbeid op eene, met de bijzondere eischen van het bedrijf rekening houdende wijze.

Toezicht op de huisvesting van seizoenarbeiders.

XV. Par. 15 van het Beginselprogram.

a. Losmaking van het Staatspensioen van de Invaliditeitswet en de Raden van Arbeid.

b. Overbrenging van het Staatspensioen van het Departement van Arbeid, naar het Departement van Financiën.

XVI. Par. 16 van het Beginselprogram.

a. De uitvoering der sociale verzekering blijve opgedragen aan overheidsorganen in elk geval zoolang er niet voldoende zekerheid bestaat voor strikte onpartijdigheid, wanneer deze uitvoering aan een combinatie van belanghebbenden wordt overgelaten.

b. Nadere regeling der werkloosheidsverzekering met toepassing van doelmatige werkverschaffing en praktische arbeidsbemiddeling.

c. Doeltreffende maatregelen ter bevordering der volksgezondheid.

d. Wettelijke regeling van het collectieve arbeidscontract.

XVII. Par. 17 van het Beginselprogram.

a. Handhaving der z.g. financiële gelijkstelling volgens artikel 195 der Grondwet, echter met opheffing van de bepalingen, die de gelijkstelling in paedagogischen zin van Openbaar en Bijzonder Onderwijs in den weg staan.

b. Het brengen van overeenstemming tusschen de bepalingen in de arbeidswet inzake de leeftijdsgrenzen bij loonarbeid en de bepalingen in de leerplichtwet in zake den leerplichtigen leeftijd (vak- en herhalingsonderwijs inbegrepen), met dien verstande dat in beide de grens ware te stellen op 15 jaar als overgang tot den 16-jarigen leeftijd.

c. Toekenning van gelijke rechten bij de regeling der schoolzaken aan alle leerkrachten van de school, aan vakonderwijzers voor zover het hun eigen onderwijs betreft. Het hoofd van de school is ambtshalve voorzitter van de schoolvergadering.

~~d. Geheele afschaffing der landbouwverloven.~~

d. Bevordering van vak- en nijverheidsonderwijs in gelijke verhouding voor mannelijke en vrouwelijke leerlingen. Uitbreiding van het algemeen ontwikkelend en vakonderwijs voor vrouwen en mannen. Bevordering van cursussen voor speciale vakken.

e. Krachtige steun aan en verbetering van het instituut der Volksuniversiteiten, openbare leeszaal en kunstinstellingen.

f. ^{schetsbaars tellend} Bevordering der oprichting ~~van~~ ^{van} dorpshuizen.

g. Doeltreffende regeling van de lichamelijke opvoeding voor meisjes en jongens.

h. Bestrijding van de geestelijke overlading bij ~~ons~~ ^{het} onderwijs, dat meer dienstbaar moet worden gemaakt aan karaktervorming.

i. Bevordering van den aanleg van volks- en schoolwerktuinen, speciaal in de steden.

j. Onderwijs aan door de natuur misdeelden.

k. Regeling van het bioscoopvraagstuk, door instelling van Rijkskeuring met medezeggenschap van de belanghebbenden.

l. Het onderwijs zij, naar de bevattings der schoolgaande kinderen, gericht op de vredes- en volkenbondsgedachte.

XVIII Par.18 van het Beginselprogram.

a. Vereenvoudiging van ons burgerlijk procesrecht.

b. Aanpassing van ons handelsrecht aan de bestaande toestanden.

c. Verbetering van ons strafrecht.

d. Regeling van een staatstoezicht op naamlooze vennootschappen en maatschappijen ter bescherming der belangen van aandeel- en obligatiehouders.

e. Regeling van een Staatstoezicht op het bankwezen.

f. ~~Afschaffing der koninklijke goedkeuring, op statuten.~~

g. Invoering van een administratieve rechtspraak.

h. Scherpere strafbepalingen op mishandeling van dieren.

GEMEENTEPROGRAM.

I. Sociale Taak van de Gemeente.

A. VOLKSGEZONDHEID.

1. De gemeente richte een gezondheidsdienst in, die werkzaam is zoowel ter voorkoming als ter bestrijding van besmettelijke en andere ziekten, en ter verbetering van de Volksgezondheid in het algemeen.

2. Ter voorkoming van ziekten zorge de gemeente o.m. voor:

a. ruime voorziening in goed drink- en waschwater.

b. goede rioleering of voldoende andere voorziening op dit gebied.

c. een goed ingerichten reinigingsdienst.

d. ruimen en doelmatigen aanleg van parken.

e. aanwezigheid van badhuizen en zweminrichtingen.

f. een openbaar slachthuis, goed ingerichte markten en openbare waschrichtingen.

g. een dienst voor de keuring van levensmiddelen.

3. Ter bestrijding van ziekten zorge de gemeente voor goede medische hulp en hulpmiddelen, speciaal voor:

a. voldoende ziekenhuisruimte voor lijders aan besmettelijke en andere ziekten, ook voor on- en minvermogenenden.

b. kosteloze geneeskundige, heel- en verloskundige hulp aan onvermogenenden.

c. eene goed georganiseerde eerste hulp bij ongelukken en eene voorziening in snel ziekenvervoer.

d. een goed ingerichten ontsmettingsdienst.

4. De gemeente drage zorg voor goede kraamvrouwenverpleging en wijkverpleging, voor cursussen in kinderverzorging, voor kinderbe-
waarplaatsen en voor geneeskundig toezicht op de scholen (school-
artsen).

5. De gemeente steune in het bijzonder de bestrijding der tuberculose (zorg voor aanwezigheid van voldoende consultatiebureaux, bevordering der uitzending van patiënten naar sanatoria), van de geslachtsziekten (consultatiebureaux, kosteloze behandeling) en van het drankmisbruik.

B. VOLKSHUISVESTING.

1. Tot de taak der gemeente op het gebied der Volkshuisvesting behoort
  - a. het verschaffen van woongelegenheden aan alle ingezetenen in verband met hunne draagkracht.
  - b. handhaving, respectievelijk verhooging van het algemeen woningpeil.
2. Ten einde aan alle ingezetenen woongelegenheden te verschaffen, zorge de gemeente tijdig de beschikking te verkrijgen over zooveel bouwterrein, dat aan de blijvende behoefte kan worden voldaan en prijsopdriving wordt tegengegaan. De grondaankoop ruste op een weloverwogen uitbreidingsplan.
3. De gemeente steune, onder uitoefening van scherpe controle, bouwverenigingen, die zich den bouw van arbeiders- en middenstandswoningen tot taak stellen; zij neme zelf den woningbouw ter hand waar dit noodig blijkt; zij bevordere overigens den bouw door particulieren, die zonder geldelijken steun van de gemeente wenschen te bouwen, zooveel mogelijk.
4. Wanneer zulks ter bevordering van den woningbouw noodzakelijk blijkt, richte de gemeente een gemeentelijke hypotheekbank op.
5. Ter handhaving van het woningpeil worde een bouw- en woningtoezicht ingesteld, dat aan de hand der te dien aanzien vast te stellen verordening zorgt dat nieuw op te richten gebouwen aan redelijke eischen in het belang der veiligheid, der gezondheid en der schoonheid voldoen.
6. Bij gemeentebouw en gesubsidieerden vereenigingsbouw worde gestreefd naar verbetering van het woningpeil.

C. ONDERWIJS.

1. De gemeente drage zorg voor deugdelijk voorbereidend lager en lager onderwijs aan allen die dit verlangen, waar mogelijk ook voor deugdelijk middelbaar en voorbereidend hooger onderwijs.

Waar geen middelbaar onderwijs wordt verstrekt, bevordere en vergemakkelijke de gemeente het bezoek aan onderwijsinrichtingen daarvoor in andere gemeenten.

2. Het lager onderwijs aan onvermogenen wordt kosteloos verstrekt; kinderen van onvermogenen ouders die daarvoor in verband met hun aanleg in aanmerking komen, worden kosteloos op hogere onderwijsinrichtingen toegelaten.

~~Bij de schoolgeldheffing worde overigens rekening gehouden met de draagkracht der ouders.~~

3. De gemeente ~~veere het zevende leerjaar in, en voorzie in de behoefte van voortgezet lager-, nijverheids-, handels- en ambachts-~~ ^{voorzie in de behoefte van voortgezet lager-, nijverheids-, handels- en ambachts-} ~~onderwijs, middelbaar technisch onderwijs, vakonderwijs voor meisjes (kook- en huishoudkunde) en bevordere in landelijke gemeenten land- en tuinbouwonderwijs.~~ <sup>voorzie in de behoefte van voortgezet lager-, nijverheids-, handels- en ambachts-
land- en tuinbouwonderwijs.</sup>

4. De gemeente ~~stelle ook volwassenen in de gelegenheid, doelmatig onderwijs te ontvangen.~~ ^{stelle ook volwassenen in de gelegenheid, doelmatig onderwijs te ontvangen.}

~~5. De gemeente drage zorg voor instelling van een bureau voor beroepskeuze, hetzij alleen, hetzij in samenwerking met andere gemeenten.~~

~~5.6. Voor geestelijk zwakke en achterlijke kinderen worden waar mogelijk speciale scholen ingericht.~~ ^{5.6. Voor geestelijk zwakke en achterlijke kinderen worden waar mogelijk speciale scholen ingericht.}

~~6.7. De gemeente drage zorg voor de inrichting van speelplaatsen en schoolbaden. Schoolvoeding en kleeding worde van gemeentewege verstrekt, waar daaraan behoefte bestaat.~~ ^{6.7. De gemeente drage zorg voor de inrichting van speelplaatsen en schoolbaden. Schoolvoeding en kleeding worde van gemeentewege verstrekt, waar daaraan behoefte bestaat.}

D. VOLKSONTWIKKELING EN KUNST.

1. De algemeene volksontwikkeling worde bevorderd:
  - a. door steun aan of oprichting van bibliotheken en leeszaal, zalen voor tentoonstellingen en uitvoeringen van kunst, vergaderzalen.
  - b. door het doen geven van volkskursussen en voordrachten, van muziek- en tooneeluitvoeringen en door het steunen of organiseeren van tentoonstellingen.
2. Gemeentelijke Musea en verzamelingen worden kosteloos voor de bezoekers toegankelijk gesteld.
3. De kunst in het algemeen, waaronder de dramatische en de muzikale, worde zooveel mogelijk bevorderd.
4. De gemeente bevordere het behoud van historische kunst- en natuurmonumenten.

E. BESTRIJDING DER WERKLOOSHEID.

1. De gemeente zorge voor een goed ingerichte arbeidsbemiddeling en een deugdelijke arbeidsstatistiek. De arbeidsbemiddeling van vrouwelijke beroepen zij op de arbeidsbeurzen aan een vrouw toevertrouwd.

2. De gemeente streve naar regelmatig vast overleg ter regulariseering van de uitvoering van werken binnen haar gebied. De werken die van gemeentewege worden uitgevoerd, worden zoodanig verdeeld, dat tekorten aan werkgelegenheid op eenigen tijd zooveel mogelijk worden voorkomen.

3. Bij voorkomende werkloosheid worde van gemeentewege de werkverschaffing bevorderd en ter hand genomen.

Zij geschiede tegen het voor het werk geldende normale loon en zij gericht op de uitvoering van werken van werkelijk nut.

4. De gemeente neme deel aan de werkloozenverzekering.

Uitkeering aan werkloozen geschiede voor daarbij aangesloten leden door de vakvereenigingen, aan ongeorganiseerden door speciale werkloosheidscommissies, onafhankelijk van de organisatie van maatschappelijk hulpbetoon.

F. MAATSCHAPPELIJK HULPBETOON.

1. De gemeente streve, met inachtneming der algemeene wetgeving, naar een goed ingerichte gemeentelijke armenzorg en naar samenwerking met en van de verschillende armbesturen en vereenigingen voor maatschappelijk hulpbetoon.

2. Wanneer overeenstemming in den vorm van werkverschaffing mogelijk is, verdient deze aanbeveling.

3. De gemeente zorge voor een goede verpleging van weezen en ouden van dagen, die deze behoeven, zoo noodig in samenwerking met andere gemeenten.

4. De gemeente kome zooveel mogelijk tegemoet aan de moeilijkheden van onvolledige gezinnen.

G. ARBEIDS- EN MIDDENSTANDSBELANGEN.

1. Behalve voor den bouw van arbeids- en middenstandswoningen, en de verstrekking van handels-, ambachts-, land- en tuinbouwonderwijs, zorgt de gemeente ook op ander gebied voor de arbeiders- en middenstandsbelangen.

2. Bij invoering van maatregelen, die de belangen van den middenstand raken, moet vooraf overleg gepleegd worden met die organisaties, wier belangen bij de verordening betrokken zijn.

3. In de concessievoorwaarden en bestekken van aan te besteden werken en leveranties neme de gemeente bepalingen op omtrent minimumloon en maximumarbeidsduur, alsmede verdere bepalingen in het belang der arbeiders, die ook voor de arbeiders in dienst van de gemeente gelden.

II. GEMEENTEBEHEER.

A. ALGEMEEN FINANCIËEL BEHEER.

1. De gemeenteadministratie worde zoodanig ingericht, dat duidelijk ~~kan~~ ^{wordt} onderscheiden ~~tusschen~~ ^{tusschen} gewone en buitengewone uitgaven, en ~~tusschen~~ ^{tusschen} uitgaven in het gemeente- en in het rijksbelang.

2. Naast de door de gemeentewet voorgeschreven administratie worde voor de gemeentebedrijven een bedrijfsboekhouding ingericht.

3. Als regel gelde, dat de gewone uitgaven door de gewone inkomsten moeten worden gedekt. Alleen voor uitgaven strekkende voor voorzieningen die gedurende meerdere jaren ~~nut~~ zouden afwerpen, worden geldleeningen aangegaan.

4. De aflossing van geldleeningen worde vastgesteld in verband met den duur der zaken waarvoor geleend wordt.

5. Bij het financieel beheer worde zooveel mogelijk de zuinigheid betracht.

B. BELASTINGHEFFING.

1. De gemeente streve naar meerdere vrijheid op haar belastinggebied; invoering van eene billijke belasting op de waardevermeerdering van onroerende goederen, en eene belasting van eigenaren die bijzonder voordeel trekken van gemeentewerken van openbaar nut.

2. Bij de belastingheffing worde rekening gehouden met de draagkracht der ingezetenen en het aantal leden van het gezin.
3. De gemeente streve naar opheffing van alle belastingen, die handel, industrie en scheepvaart belemmeren.
4. De gemeente voorkome achterstand bij de inning der belastingen en make de betalingsvoorwaarden zoo gemakkelijk mogelijk.

C. GEMEENTEBEDRIJVEN.

1. Ondernemingen en inrichtingen, die een monopolistisch karakter dragen, worden van gemeentewege gedreven en beheerd.
2. Havens en daarbij behoorende inrichtingen en gebouwen worden als regel evenzeer in gemeentebeheer genomen.
3. Bij het beheer dezer bedrijven geldt als eerste eisch, dat zij zooveel mogelijk tot algemeen nut strekken.
4. Bedrijven, welker uitsluitend particulier beheer in strijd is met het belang der ingezetenen, worden van gemeentewege uitgeoeft.
5. De exploitatie der bedrijven geschiede zoo economisch mogelijk. Samenwerking van bedrijven worde bevorderd.
6. Voor de exploitatie van het gemeentelijk grondbezit worde een grondbedrijf ingericht. Het gemeentelijk grondbezit worde als regel in huur of erfpacht gegeven.

D. DE GEMEENTE ALS WERKGEEFSTER.

1. De rechtspositie van allen, die hetzij voor vast, hetzij tijdelijk, in dienst der gemeente zijn, worde behoorlijk geregeld.
2. De arbeidsvoorwaarden worden in georganiseerd overleg met de vakvereenigingen vastgesteld.
  - 2a. Bij de vaststelling ga de gemeente uit van de gedachte, dat zij aan de particuliere ondernemers het voorbeeld behoort te geven eener goede behandeling harer werknemers.
3. De achturendag en de vrije Zaterdagmiddag worden voor hen, die in dienst der gemeente zijn, zooveel mogelijk gehandhaafd; aan hen worde een vrije dag in de week, zooveel mogelijk de Zondag, verzekerd en een behoorlijk jaarlijksch verlofmet behoud van loon toegekend.
4. De gemeente geve gelijk loon aan beide seksen voor gelijken arbeid.